[https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-1\(8\)-153-163](https://doi.org/10.52058/2695-1592-2022-1(8)-153-163)

Русіко Рапава

*Старший викладач кафедри англійської мови,
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
аспірантка кафедри Освітнології та інноваційної педагогіки,
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, м.
Харків, Україна,
<https://orcid.org/0000-0001-6256-0896>*

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В СИСТЕМІ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

Анотація. Дана стаття написана в контексті сучасної системи, що знаходиться на стадії змін. Обґрунтовується думка про необхідність формування національної інноваційної системи освіти, яка гарантує сталий розвиток науково-педагогічної діяльності.

Інноваційна діяльність для її суб'єкта стає особистісно значущою, якщо в ній задовольняються його внутрішні потреби. Але для їх задоволення необхідно опанувати адекватними їм способами, рухомими як внутрішніми мотивами, так і забезпеченими організаційно педагогічними умовами. До умов зазвичай відносять зовнішні і (або) внутрішні обставини, від яких щось залежить. Тому під організаційно-педагогічними умовами підготовки працівників освіти до інноваційної діяльності ми розуміємо сукупність спеціально створених організаційних, нормативно-правових, науково-методичних і соціально-психологічних умов, що забезпечують ефективність процесу цієї підготовки з метою особистісно професійного становлення і розвитку суб'єктів інноваційної діяльності та стійкої динаміки розвитку системи післядипломної освіти.

Розглянуто поняття професійної готовності педагогів. У статті автор не лише пропонує власну класифікацію умов (аксіологічні, організаційно-педагогічні, дидактичні) необхідних для формування професійної готовності педагогів до застосування педагогічних інновацій, а так само розкриває їх компоненти.

Висвітлюються проблеми забезпечення неперервності в підвищенні кваліфікації вчителів, створення незалежної педагогічної експертизи як інноваційної форми діагностики професійного рівня педагогів, організації інноваційної освітньої діяльності та наукових досліджень в регіональних інститутах післядипломної педагогічної освіти.

Ключові слова: педагогічні умови, інновації в освіті, педагогічна діяльність, неперервна освіта, удосконалення змісту та організаційних форм післядипломної освіти, післядипломна педагогічна освіта.

Rusiko Rapova

Senior Lecturer of the Department of English

V.N. Karazin National University,

A Postgraduate student of the Department of Education in Innovative Pedagogy,

Kharkiv National Pedagogical University G.S. Skovoroda

Kharkiv, Ukraine,

<https://orcid.org/0000-0001-6256-0896>

ORGANIZATIONAL AND PEDAGOGICAL CONDITIONS FOR THE DEVELOPMENT OF INNOVATIVE PROCESSES IN THE SYSTEM OF POSTGRADUATE EDUCATION OF PEDAGOGICAL STAFFS

Abstract. This article is written in the context of a modern system that is at the stage of change. Substantiates the idea of the necessity of forming a national innovation system of education, guaranteeing the sustainable development of scientific and educational activities.

An innovative activity for its subject becomes personally significant if its internal needs are satisfied in it. But to satisfy them, it is necessary to master the methods adequate to them, mobile both internal motives and organizationally provided pedagogical conditions. Conditions usually include external and (or) internal circumstances, on which something depends.

Therefore, in the organizational and pedagogical conditions of training educators for innovative activities, we understand a set of specially created organizational, regulatory, legal, scientific, methodological and socio-psychological conditions that ensure the effectiveness of the process of this training with the aim of personal professional formation and development of subjects of innovation and sustainable dynamics in the development of the system of postgraduate education.

The concept of professional readiness of teachers is considered. In the article, the author not only offers his own classification of conditions (axiological, organizational-pedagogical, didactic) necessary for the formation of professional the readiness of teachers to use pedagogical innovations, as well as reveals their components.

The article highlights the problems of ensuring continuity in the professional development of teachers, the creation of an independent pedagogical expertise as an innovative form of diagnostics of the professional level of teachers, the organization

of innovative educational activities and scientific research in regional institutes of postgraduate pedagogical education.

Keywords: pedagogical conditions, innovations in education, pedagogical activity, continuing education, improvement of the content and organizational forms of postgraduate education, postgraduate pedagogical education.

Постановка проблеми. У сучасному суспільстві в рамках професійної освіти зосередилася більшість функцій по отриманню нових знань і умінь, перетворюючи їх в новий науковий продукт, технологію або послугу, з метою підготовки фахівців нового інноваційного середовища, тому відповідно до «Плану дій щодо реформування системи педагогічної і післядипломної освіти педагогічних працівників на 2009– 2012 рр.», затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 02.03.09 № 190, розвиток можливий тільки тоді, якщо інноваційна модель ґрунтується на сучасній науковій основі. [3]

Актуальною є проблема раціонального співвідношення теорії і практики у змісті та організації післядипломної педагогічної освіти.

До складних і недостатньо розроблених педагогічних проблем, що мають не тільки теоретико-методологічне, але і прикладне значення, відносяться проблеми, пов'язані з поглибленим аналізом реального статусу сучасної системи післядипломної освіти.[8]

Це реально якщо, педагог реалізує педагогічні інновації, застосовує сучасні бази знань, світових інформаційних ресурсів, орієнтується на кращі вітчизняні та зарубіжні аналоги. Тому для виконання заданих напрямків по модернізації професійної освіти і безболісного вирішення всіх наявних проблем і завдань, пов'язаних з педагогічною діяльністю, що ускладнюють і гальмують розвиток інноваційного процесу, необхідно реальне виявлення ряду педагогічних умов, при яких буде успішно сформована професійна готовність педагогів яка потрібна для реалізації інновацій [1].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідниками Є.Белозерцевим, С.Вершловським, Л.Даниленко, В.Куценком, В.Крічевським, Ю.Кулюткіним, В.Олійником, В.Онушкіним, А.Орловим, Є.Тонконогою, Г.Сухобською визначено основні структурні компоненти післядипломної педагогічної освіти. Саме їх склад, сутність та взаємозв'язки уможливають функціонування всієї системи як єдиного цілого. Серед цих складових (мета, зміст, форми, методи, учасники процесу навчання, матеріальні, кадрові, фінансові умови) найбільш динамічними і гнучкими є організаційно-педагогічні умови. Саме їх визначення, створення та включення в загальну систему дозволяють управляти інноваційним розвитком післядипломної освіти педагогічних працівників регіону.

Основні методологічні й теоретичні положення інноваційної педагогічної діяльності визначені в працях К.Ангеловські, І.Беха, Ю.Гільбуха, І.Дичківської, І.Підласого, С.Полякова, М.Поташника, Г.Селевка, В.Сластьоніна та інших.

Водночас, у наукових дослідженнях відсутній систематичний аналіз умов успішної реалізації педагогічних технологій, що і є завданням нашого дослідження.

Мета статті: Метою даної статті є розгляд основних умов, необхідних для успішної реалізації інноваційних технологій в центрах післядипломної освіти. Реалізовуємо цю мету шляхом вирішення поставлених завдань: розглянути етапи впровадження інноваційних технологій та проаналізувати можливі труднощі та умови на кожному з них окремо, здійснити теоретичний аналіз готовності педагогів до інноваційної діяльності, окреслити основні проблеми, що можуть виникнути та умови їх успішного вирішення.

Виклад основного матеріалу. У сучасних реаліях реформування суспільства складно йти на серйозні перетворення в освіті без об'єктивного аналізу ситуації, що склалася, виявлення розбіжностей і невідповідностей, які стримують інноваційний розвиток системи післядипломної освіти, без обґрунтування необхідності та можливості переходу її на якісно новий рівень. Серед основних організаційно-педагогічних умов інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти найважливішими найчастіше визначаються:

- неперервність освіти педагогічних кадрів як складний соціальний процес, що віддзеркалює сучасні суспільні тенденції реформування освіти, орієнтованої, передусім, на успішну самореалізацію особистості;
- науково-теоретичне забезпечення інноваційних процесів, спрямованих на підвищення ефективності функціонування післядипломної освіти педагогічних кадрів;
- взаємозв'язок і взаємодія фундаментальної науки та практичної спрямованості інноваційних процесів у регіональних системах післядипломної педагогічної освіти;
- широке запровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, інтенсифікація інноваційної освітньої діяльності;
- орієнтація регіональних систем післядипломної педагогічної освіти на демократизацію, гуманізацію та широке самоуправління;
- створення незалежної педагогічної експертизи як інноваційного інструмента діагностики професійного рівня освітнього працівника;

- компетентний підхід до визначення змісту післядипломної освіти педагогічних кадрів на основі державних професійних стандартів;

- ефективний зворотній зв'язок та всебічний аналіз результативності реалізації педагогічними працівниками освітніх інновацій, професійних знань та умінь, надбаних засобами післядипломної освіти [7].

Найсуттєвішою організаційно-педагогічною умовою інноваційного розвитку післядипломної освіти педагогів є її неперервність.

Головною метою є забезпечення розвитку і самореалізації особистості вчителя на всіх етапах його професійної діяльності.

Беручи за основу дослідження А. Зубка [6], який класифікує організаційно-педагогічні умови вдосконалення навчального процесу у закладах післядипломної педагогічної освіти, ми розглянули дві групи умов, що, на нашу думку, сприяють ефективному впровадженню навчання:

- перша група – умови, що забезпечують процес навчання (рівень професійності тих, хто навчає; ступінь готовності до навчання тих, хто навчається);

- друга група – умови, що забезпечують удосконалення навчального процесу (матеріально-технічне; навчально-методичне забезпечення процесу).

Успішному формуванню професійної готовності педагогів до застосування педагогічних інновацій в установах професійної освіти послужать такі педагогічні умови, відображені на мал.1.

Рис. 1. Педагогічні умови для формування професійної готовності педагогів до застосування педагогічних інновацій

Виходячи із інформації, відображеної на малюнку 1, педагогічні умови слід розуміти як обставини, від яких залежить та відбувається цілісний продуктивний педагогічний процес професійної підготовки фахівців, що опосередковується активністю особистості чи групи людей. У цьому контексті умови є динамічним регулятором інформаційних, особистісних, психологічних і педагогічних чинників навчання.

Для визначення вірної та повної характеристики поняття “педагогічні умови” необхідно обґрунтувати зміст педагогічних умов підготовки майбутніх педагогів.

Аксіологічні умови:

1. *Використання педагогом рефлексивного підходу до викладання.* Цей підхід набув поширення в системі зарубіжної професійної освіти, особливо для педагогів-практиків, як можливість безперервної освіти і вдосконалення професійної педагогічної майстерності, розвитку критичного мислення та адекватної оцінки власної професійно-педагогічної діяльності.

В педагогічній практиці рефлексія – це інтелектуальна та емоційна діяльність під час якої вчитель осмислює свій досвід викладання з метою отримання цілісного уявлення про оптимальний вибір шляхів та методів роботи на уроці отримання якісних результатів учіння. Рефлексія виступає одним із механізмів саморегуляції професійної діяльності педагога і стимулом до безперервного професійного розвитку.

У своїй роботі «Педагогіка і університет: критична теорія і практика» Моніка Маклін (Pedagogy and the University: Critical Theory and Practice, Monica McLean) розглядає теорію комунікативної дії Юргена Хабермаса (J.Habermas The theory of communicative action) у контексті критичного мислення [5, с.7]. Дана теорія Хабермаса налаштована на розвиток «критичної» педагогіки в професійній освіті, яка можлива через ту саму комунікативну дію (це здатність в створенні «мовних актів» (включно з текстами і невербальні дії) з допомогою пізнавального процесу, для контролю над зовнішнім світом, досягнення згоди з оточуючими і отримання соціальної свободи вираження.

На нашу думку, «критичне мислення» як стартовий етап до прийняття і застосування нововведень сприяє формуванню професійної готовності педагогів.

2. *Агональність педагогічної діяльності.* На сьогоднішній день в лінгвістиці та професійної педагогіці не існує єдиного поняття агональності. Даний термін витоком із Стародавньої Греції від слова «агон» означає сферу благородних змагань, поєдинків та ігор серед однодумців. Предки терміна «агональное» Я. Буркхардт вважав, що це і є рушійна сила, своєрідність культури його народу [2]. За Й. Хейзингу агональному є гра, змагання, без мети і впливу на життєвий процес. Єдине до чого відноситься агон, так це до усунення уявних, життєвих тягостей, розтрачання себе заради тріумфу і перемоги над особистими цінностями [4].

Агональність педагогічної діяльності, виникне у педагога обізнаного і який активно цікавиться інформаційними, інноваційними технологіями і методиками в освіті, який має уявлення про сучасну освітню політику держави. Дана умова буде реалізована шляхом теоретичного і практичного навчання, вивчення педагогами сучасних наукових досліджень, опрацювання інноваційної продукції та очікуваних результатів у сфері їх професійної діяльності.

3. Розвиток професійно-педагогічної компетентності.

Дана умова необхідна педагогу для формування професійної готовності до застосування педагогічних інновацій, оскільки саме при розвитку компетентності у педагога буде удосконалюватися творча індивідуальність, здатність до адаптації, а найголовніше сприйнятливості до цих самих інновацій. Така діяльність як: робота в творчих групах; дослідницька і експериментальна активність; участь в конкурсах професійної майстерності, майстер-класах, конференціях, форумах і фестивалях; освоєння нових педагогічних технологій.

Організаційно-педагогічні умови:

1. Матеріально-технічне оснащення навчального процесу сучасними технічними засобами.

Ми вважаємо, що дана умова необхідна для реального розвитку і можливості здійснення педагогічних інновацій у закладах післядипломної педагогічної освіти і інших освітніх установ. Фінансування інноваційної діяльності освітньої установи відбувається за підтримки міністерства освіти, регіональних органів влади з пріоритетних напрямів науки. Що стосується розвитку матеріально-технічної бази установ, то вони повинні відповідати національному, світовому рівню розвитку технологій і виробництва за спеціальностями та напрямками освітніх програм. Бібліотеки, комп'ютерні мережі та інформаційні системи, лабораторне обладнання, експериментальні бази і випробувальні установки, виставкові комплекси повинні підвищити професійну зацікавленість педагогів до вдосконалення навчального процесу, підвищення ефективності використання наявного матеріально-технічного оснащення, до розробки педагогічних інновацій та їх застосування, а так само залучити більше підготовлених кадрів до здійснення інноваційної педагогічної діяльності.

2. Наявність системи стимулювання і заохочення за участю педагога в інноваційному процесі. Така умова необхідна для кожної професійної установи, яка не відстає від тенденцій інноваційного освітнього середовища. Система стимулювання включає в себе дві основні форми стимулів: матеріальні та нематеріальні. Найбільш відомі види стимулювання персоналу це – економічний, організаційний (адміністративний) і соціально-психологічний.

3. Кадрова підтримка реалізації інноваційного процесу в освітньому закладі. Дана умова має на увазі під собою підготовку і перепідготовку педагогів для здійснення інноваційної діяльності. Так само важливу роль відіграє і підготовка керівників для інноваційної діяльності, шляхом формування у них певних умінь і знань, інноваційної управлінської культури, а також навчання з використанням світових інформаційних ресурсів і баз знань

по аналогу національних і світових освітніх програм. Для педагога в процесі перепідготовки або підвищення кваліфікації важливо отримання нових ідей в змісті курсу, умінь роботи в «команді» при необхідності, для всебічного вирішення практичних завдань, що виникають в процесі педагогічної діяльності

Дидактичні умови:

1. Наявність і розширення інформаційних програмних засобів та інших джерел інформації.

Наявність даної педагогічної умови має вирішити ряд дуже важливих завдань в сучасній інноваційній середі професійної освіти:

- супровід по взаємодії освітнього закладу з інформаційними системами регіональних, державних, міжнародних організацій;
- моделювання в напрямі розвитку інноваційних процесів в центрах де надають освітні послуги;
- актуальна і достовірна інформаційна підтримка адміністрації освітнього закладу;
- своєчасне інформування всіх учасників інноваційного процесу про зміни, що відбуваються або в виявлених проблемах.

Дана умова чітко вказує на обов'язкову наявність у педагога вміння вільної орієнтації в інформаційному просторі, оперативному знаходженню необхідної інформації.

2. Наявність науково-методичного забезпечення процесу формування професійної готовності педагогів до інноваційної діяльності.

Згідно з аналізом науково-педагогічної літератури, найчастіше методична робота в освіті є способом супроводу педагогічної праці і механізмом управління прогресивних процесів розвитку освітньої установи, шляхом здійснення педагогом творчої та інноваційної діяльності.

3. Наявність системи організаційно-розпорядчої документації щодо здійснення інноваційної діяльності в установі.

Внутрішнім комплексом документів, що закріплює функції, завдання, цілі, а також права і обов'язки учасників інноваційного процесу по виконанню конкретних дій з даного напрямку, необхідність яких визначає освітнє середовище в процесі своєї модернізації, будуть накази, розпорядження, положення та інструкції.

Висновки. Ми максимально повно постаралися розкрити як всі педагогічні умови так і їх компоненти. Педагогічна реальність не тільки йде по шляху гуманізації процесу освіти, а й збільшення кількості форм освіти, модернізуючи його. Все це вимагає від педагога наявності широкого спектру знань і умінь, відступу від традиційної форми роботи, до виходу за рамки звичного і відомого, адаптації та самостійності по впровадженню нових

методів, технологій або засобів навчання. Виходячи з проведеного аналізу, важливим положенням для нашого подальшого дослідження щодо формування професійної готовності педагогів до застосування педагогічних інновацій є те, що педагогічна система містить умови, що відображають всі можливості освітньої та матеріально-просторового середовища, при цьому впливають на розвиток особистості учасників освітнього процесу, тим самим забезпечують її функціонування і поступальний розвиток.

Таким чином, розглянувши навчання крізь призму сучасних наукових досліджень вдосконалення освітнього процесу у закладах післядипломної педагогічної освіти, можемо виділити такі організаційно-педагогічні умови ефективного його впровадження:

- 1) наявність висококваліфікованих кадрів, які володіють певними особистісними та якостями, необхідними компетентностями;
- 2) розуміння тренером сутності «групових процесів» та здатність управляти ними задля динаміки розвитку навчальної групи;
- 3) удосконалення педагогічної діяльності завдяки створенню необхідної матеріально-технічної бази та навчально-методичного забезпечення процесу (програми, посібники, презентаційні матеріали).

Завдання закладів післядипломної освіти – це використати всі можливі ресурси за для всебічного розвитку слухача та її підтримки у системі освіти.

Література:

1. Ананьев, Б.Г. Человек как предмет познания / Б.Г. Ананьев. - СПб.: Питер, 2001. - 288 с.
2. Беликов В. А. Образование. Деятельность. Личность. Монография [Текст]: / В. А. Беликов — М.: Академия Естествознания, 2010—340 с.
3. Наказ Міністерства освіти і науки України від 02.03.09 № 190 «Про затвердження Плану дій щодо реформування системи педагогічної і післядипломної освіти педагогічних працівників на 2009–2012 роки». — Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/avarage>
4. Степанова Г.А., Аксарина Я.С. Проблемы формирования профессиональной готовности педагогов к применению педагогических инноваций// Вестник АЭН – 2015.— № 2(19). — С. 45—49.
5. Маклин М. [McLean M.] Педагогика и университет: критическая теория и практика // Интернациональная публицистическая группа Лондон, Нью-Йорк— 2006 – 187 с.
6. Зубко А. М. Організаційно-педагогічні умови удосконалення навчального процесу в системі підвищення кваліфікації педагогічних кадрів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. – 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / А. М. Зубко. – Київ, 2002. – 22 с.
7. Чегодаев Н.М. Теоретические и организационные основы инновационных процессов в системе последипломного образования педагогических кадров / Н.М.Чегодаев. — СПб., 1997. — 395 с.
8. Якухно І.І. Проблеми і суперечності інноваційного розвитку післядипломної педагогічної освіти / І.І.Якухно // Післядипломна освіта в Україні. — 2009. — № 2(15). — С. 10–14.

References:

1. Anan'ev, B.G. . (2001). Chelovek kak predmet poznaniya [Man as a subject of knowledge] / B.G. Anan'ev. - SPb.: Piter, - 288 s. [in Russian].
2. Belikov V. A. (2010) Obrazovanie. Deyatelnost'. Lichnost. Monografiya [Education. Activity. Personality.] [Tekst]: / V. A. Belikov — M.: Akademiya Estestvoznaniya,—340 s. [in Russian].
3. Nakaz Ministerstva osvity i nauky Ukrainy vid 02.03.09 № 190 «Pro zatverdzhennia Planu dii shchodo reformuvannia systemy pedahohichnoi i pisliadyplomnoi osvity pedahohichnykh pratsivnykiv na 2009–2012 roky».[“On approval of the Action Plan for reforming the system of pedagogical and postgraduate education of teachers for 2009-2012”] — Rezhym dostupu: [http:// www.mon.gov.ua/education/avarage](http://www.mon.gov.ua/education/avarage) [in Ukrainian].
4. Stepanova G.A., Aksarina Ya.S. (2015) Problemy formirovaniya professionalnoj gotovnosti pedagogov k primeneniyu pedagogicheskikh innovacij [Problems of formation of professional readiness of teachers for application of pedagogical innovations] // Vestnik AE`N # 2(19). — S. 45—49. [in Russian].
5. Maklin M. [McLean M.] (2006) Pedagogika i universitet: kriticheskaya teoriya i praktika» [Pedagogy and University: Critical Theory and Practice]. // Internatsionalnaya publichisticheskaya gruppa London, New York— 187 s. [in English].
6. Zubko A. M. (2002) Orhanizatsiino-pedahohichni umovy udoskonalennia navchalnoho protsesu v systemi pidvyshchennia kvalifikatsii pedahohichnykh kadrov [Organizational and pedagogical conditions for improving the educational process in the system of professional development of teachers]: avtoref. dys. na zdobuttia nauk. stupenia kand. ped. nauk : spets. – 13.00.04 «Teoriia i metodyka profesiinoi osvity» / A. M. Zubko. – Kyiv, 22 s. [in Ukrainian].